

Lời khuyên và bài học kinh nghiệm cho các bên khi tham gia vào tố tụng trọng tài

Ths. Phan Trọng Đạt*

Đầu tiên và quan trọng nhất là các Bên cần biết Quy tắc tố tụng trọng tài (Quy tắc) áp dụng cho vụ tranh chấp. Mỗi Trung tâm trọng tài có một Quy tắc; Quy tắc là “bản hướng dẫn” hành động/không hành động cho các Bên, Hội đồng Trọng tài, Trung tâm và cá nhân/tổ chức khác có liên quan. Quy tắc quy định từ các vấn đề chung tới các vấn đề cụ thể. Văn thư từ các Bên, Hội đồng Trọng tài và Trung tâm thường viện dẫn căn cứ từ (các) Điều trong Quy tắc. Nắm chắc Quy tắc, các Bên sẽ chủ động được tình trạng của vụ tranh chấp cũng như dự liệu được những bước tố tụng tiếp theo. Lời khuyên: Liên lạc, trao đổi kịp thời tới Trung tâm trọng tài trước tố tụng trọng tài.

Vấn đề quan trọng thứ hai là việc chọn trọng tài viên và thành lập Hội đồng Trọng tài. Quý vị biết rằng chính Hội đồng Trọng tài mới là “tổ chức” giải quyết tranh chấp giữa các Bên; Trung tâm Trọng tài chỉ là tổ chức cung cấp các công việc hành chính và các hỗ trợ khác. Trung tâm Trọng tài có quyền đưa ra các yêu cầu đối với các bên khi Hội đồng Trọng tài chưa được thành lập hoặc như quy định tại khoản cuối cùng Điều 35 Quy tắc tố tụng trọng tài của VIAC: *Đối với những vấn đề không được quy định trong Quy tắc, Trung tâm...hành động theo tinh thần của Quy tắc và nỗ lực giải quyết vụ tranh chấp một cách công bằng và hiệu quả.* Chọn phương thức trọng tài thương mại, các Bên được tự do chọn Trọng tài viên, người sẽ là thành viên của Hội đồng Trọng tài. Nếu các Bên có thỏa thuận cụ thể về tiêu chuẩn của Trọng tài viên thì khi chọn Trọng tài viên, các Bên lựa chọn người theo tiêu chuẩn đó. Còn lại thì các Bên có thể lựa chọn bất kỳ người nào trong danh sách hoặc ngoài danh sách Trọng tài viên của Trung tâm Trọng tài làm Trọng tài viên. Trọng tài viên trong danh sách Trọng tài viên của Trung tâm trọng tài thường có phẩm chất cao hơn quy định pháp luật về tiêu chuẩn người làm Trọng tài viên. Để thực hiện quyền của mình, các Bên cần nghiên cứu kỹ bản chất vụ tranh chấp và các vấn đề có liên quan như địa điểm trọng tài, ngôn ngữ trọng tài, luật áp dụng để chọn Trọng tài viên lĩnh vực chuyên môn, địa điểm cư trú, quốc tịch, khả năng ngoại ngữ...phù hợp. Ở giai đoạn này, vai trò của luật sư tư vấn khá lớn. Lời khuyên: Chủ động, sử dụng quyền lựa chọn Trọng tài viên trong hoặc ngoài danh sách trọng tài viên.

Tổ tụng trọng tài bắt đầu từ khi Trung tâm Trọng tài (đối với trường hợp trọng tài quy chế) nhận được Đơn khởi kiện hợp lệ từ Nguyên đơn. Quy tắc của Trung tâm trọng tài nói chung và của VIAC nói riêng quy định rất chi tiết về nội dung của Đơn khởi kiện, các tài liệu nộp kèm Đơn khởi kiện, cách thức nộp... Trong đó, chúng tôi lưu ý về “trị giá của vụ tranh chấp”. Căn cứ vào trị giá này, Trung tâm tính ra phí trọng tài và yêu cầu Nguyên đơn nộp. Các Trung tâm Trọng tài quy định về phí trọng tài trong Quy tắc và Biểu phí trọng tài. Các bên hoàn toàn có thể tự tính phí trọng tài dựa trên công thức có sẵn trên Website của các Trung tâm Trọng tài. Trường hợp Nguyên đơn ghi trị giá của vụ tranh chấp cao nhưng Hội đồng Trọng tài trong Phán quyết không chấp nhận toàn bộ hay một phần con số đó thì thông thường, Nguyên đơn phải tự gánh chịu phí trọng tài cho phần trị giá không được chấp nhận. Tình huống khác là trong quá trình tổ tụng trọng tài, Nguyên đơn phát hiện ra sai sót, yêu cầu Sửa đổi Đơn khởi kiện theo hướng giảm trị giá vụ tranh chấp thì Nguyên đơn cũng không được hoàn phí trọng tài cho phần chênh lệch này. Như vậy, Nguyên đơn cần đưa ra trị giá của vụ tranh chấp thật hợp lý cung với các chứng cứ, tài liệu nộp ra Hội đồng Trọng tài thật thuyết phục. Về phần mình, Bị đơn cần lưu ý tới quyền và nghĩa vụ chọn Trọng tài viên, gửi Bản tự bảo vệ; quyền nộp Đơn kiện lại. Lời khuyên: Soạn yêu cầu thật cẩn thận.

Một vấn đề khác là Ngôn ngữ trọng tài. Tại Việt Nam, với tranh chấp có yếu tố nước ngoài hoặc tranh chấp trong đó có ít nhất một Bên là doanh nghiệp có vốn đầu tư nước ngoài, các Bên được thỏa thuận ngôn ngữ trọng tài khác với tiếng Việt. Trong trường hợp các Bên không có thỏa thuận, Hội đồng Trọng tài quyết định ngôn ngữ hoặc các ngôn ngữ sử dụng trong tổ tụng trọng tài. Để quyết định, Hội đồng Trọng tài cân nhắc các yếu tố có liên quan như ngôn ngữ của hợp đồng. Khi lập Đơn khởi kiện, Bản tự bảo vệ hay Đơn kiện lại và các tài liệu kèm theo, các Bên cần lưu ý tới quy định về ngôn ngữ trọng tài nói trên.

Các Bên có thể trực tiếp hoặc ủy quyền cho người đại diện tham gia tổ tụng trọng tài. Tại VIAC, 70% các Bên tranh chấp ủy quyền cho người đại diện. Giấy ủy quyền cần nêu rõ phạm vi, nội dung và thời hạn ủy quyền. Theo quy định pháp luật hiện hành của Việt Nam, mặc dù còn nhiều tranh cãi, chúng tôi vẫn lưu ý rằng người được ủy quyền nên là (các) cá nhân cụ thể thay vì là một tổ chức (như Công ty luật, Văn phòng luật sư). Một lưu ý nữa là trong trường hợp người được ủy quyền là người ký Đơn khởi kiện thì Giấy ủy quyền cần quy định điều này trong phần nội dung ủy quyền.

Như quý vị đã biết, dù các bên đang có tranh chấp, việc thương lượng và hòa giải để giải quyết tranh chấp vẫn là giải pháp tối ưu, ngay cả khi Hội đồng Trọng tài đang giải quyết tranh chấp. Pháp luật và thực tiễn Trọng tài thương mại ghi nhận các phương thức này. Ở đây, chúng tôi lưu ý hai vấn đề lớn. Thứ nhất, các Bên cần nghiên cứu kỹ quy định trong điều khoản giải quyết tranh chấp trong hợp đồng giữa các Bên. Việc thỏa thuận giải quyết tranh chấp quy định chi tiết về thương lượng, hòa giải trước khi đưa ra trọng tài, nhưng sau đó một Bên không thực hiện hoặc không thực hiện đầy đủ thỏa thuận nay đã khởi kiện ra trọng tài là vấn đề còn tranh cãi. Có Hội đồng Trọng tài chấp nhận; có Hội đồng Trọng tài không chấp nhận. Thứ hai, các Bên cần cân nhắc đề nghị thương lượng, hòa giải trong tố tụng trọng tài: Một cân nhắc thực tế là, nếu một bên nhận định Phán quyết Trọng tài (sẽ) tuyên một bên “thắng” 100%, liệu bên đó có sẵn sàng chấp nhận một thỏa thuận thương lượng/hòa giải chỉ “thắng” 80% hay không? Tại VIAC, khoảng 10% số vụ tranh chấp kết thúc bằng thương lượng, hòa giải thành mà không có Phán quyết Trọng tài.

Trừ trường hợp ngoại lệ được thỏa thuận bởi các Bên, Phiên họp giải quyết vụ tranh chấp là bước không thể thiếu trong tố tụng trọng tài. Ở đây, chúng tôi lưu ý về Phiên họp cuối cùng giải quyết vụ tranh chấp (Phiên họp cuối cùng). Khi các Bên nhận được Giấy triệu tập tham dự Phiên họp giải quyết Vụ tranh chấp, không bao giờ các Bên thấy chữ “cuối cùng” trong đó. Vậy, thế nào là Phiên họp cuối cùng. Quy tắc tố tụng của VIAC nói riêng và của các Trung tâm Trọng tài nói riêng đưa ra định nghĩa tương tự nhau: Tại phiên họp giải quyết vụ tranh chấp, nếu thấy rằng các bên không còn tài liệu hoặc chứng cứ có liên quan nào để cung cấp, Hội đồng Trọng tài tuyên bố phiên họp giải quyết vụ tranh chấp này là Phiên họp cuối cùng giải quyết vụ tranh chấp. Sau tuyên bố này, có 2 hệ quả các Bên cần lưu ý. Thứ nhất, trường hợp các Bên nộp bổ sung tài liệu sau phiên họp cuối cùng, Hội đồng Trọng tài không có nghĩa vụ xem xét chúng. Thứ hai, Hội đồng Trọng tài phải lập Phán quyết Trọng tài (sản phẩm mà các Bên mong đợi) trong thời hạn 30 ngày kể từ ngày kết thúc phiên họp cuối cùng. Lời khuyên: Lập Danh mục kiểm tra đối với các chứng cứ chứng minh cho yêu cầu của bạn tại Phiên họp giải quyết vụ tranh chấp.

Cuối cùng, chúng tôi xin hướng sự quan tâm của quý vị tới chi phí trọng tài. Khi Quý vị cân nhắc việc lựa chọn tổ chức trọng tài nào - của nước ngoài hay của Việt Nam - thì một trong các cân nhắc quan trọng là phí trọng tài. Phí trọng tài của VIAC được niêm yết công khai trên Website của VIAC với phương pháp tính đơn giản và dựa chủ yếu vào trị giá vụ tranh chấp các Bên nêu ra (đã được chúng tôi lưu ý ở phần trên). Phát sinh, nếu có, là từ việc các bên sửa đổi, bổ sung tăng trị giá vụ

tranh chấp và/hoặc từ chi phí đi lại, ở của các Trọng tài viên, thư ký Trung tâm, hoặc chi phí giám định, định giá tài sản, chi phí tham vấn ý kiến chuyên gia. Biểu phí trọng tài của VIAC được người sử dụng đánh giá là hợp lý so với biểu phí trọng tài của các Trung tâm trọng tài quốc tế khác.

Trên đây là một số lưu ý trong tổ tụng trọng tài gửi tới Quý vị tham dự cuộc gặp ngày hôm nay. Còn rất nhiều vấn đề pháp lý và thực tiễn Quý vị cần nghiên cứu thêm để tranh chấp được giải quyết hiệu quả nhất. Chúng tôi sẵn sàng, trong khả năng của mình, giải đáp các câu hỏi, thắc mắc từ Quý vị.

Trân trọng cảm ơn!